

Konference

**Dítě v systému
náhradní rodinné péče**

Sborník příspěvků

20. 11. 2008

Ernův sál, Stará radnice, Radnická 10, Brno

Konference se konala pod záštitou PhDr. Petra Fialy, rektora Masarykovy university

Obsah

Transformace systému péče o ohrožené děti.....	2
<i>Bc. Sophia Dvořáková, MPSV, odbor rodinné politiky</i>	
Situace náhradní rodinné péče na Slovensku s důrazem na profesionální náhradní rodinnou péči	6
<i>PhDr. Mária Kerekešová, OS Návrat</i>	
Právní aspekty péče o opuštěné děti v systému náhradní rodinné péče.....	10
<i>JUDr. Alice Žižlavská, Kancelář VOP</i>	
DD - náhradní forma péče o dítě.....	21
<i>Mgr. Květoslava Solaříková, ředitelka DD Mikulov</i>	
Praktické zkušenosti z péče o děti v pěstounské rodině.....	27
<i>RNDr. Miloslava Striová, pěstounka</i>	
Psychologické aspekty péče o opuštěné děti.....	32
<i>PhDr. Miloslav Kotek a Mgr. Lukáš Lazecký</i>	
Mediální obraz náhradní rodinné péče.....	41
<i>PhDr. Jeroným Klimeš, PhD.</i>	

Motivace žadatelů o NRP

**Přednášející:
Mgr. Lukáš Lazecký**

Srovnání profilů žadatelů o NRP

Výsledky šetření MPSV provedeného v roce 2008. Výzkumný vzorek tvořili tzv. prvožadatelé o osvojení a pěstounskou péči zařazení do registru žadatelů náhradní rodinnou péči v roce 2006.

Základní otázkou bylo hledání vztahu mezi psychologickými charakteristikami popisujícími osobnost při porovnání skupin žadatelů o osvojení a pěstounskou péči. Doplňující otázky se týkaly rozdílů ve struktuře motivace u žadatelů obou skupin a dále jejich požadavků na svěřené dítě. Výzkumný vzorek tvořilo 112 žadatelů, ale pro neúplnost údajů o některých žadatelích bylo srovnáváno 94 žadatelů.

forma NRP	páry	samožadatelky	celkem
osvojení	29	1	59
pěstounská péče	15	5	35
			94

Základní údaje o žadatelích

Vzhledem k řadě údajů, které byly o žadatelích získány, uvádíme některé z nich v následujících tabulkách.

Přehled žadatelů z hlediska věku

	osvojení	pěstounská péče
Stř. hodnota	35,86440678	39,42857143
Medián	35	40
Modus	34	37
Směr. odchylka	5,243904925	6,07446785
Rozptyl výběru	27,49853887	36,89915966
Minimum	25	27
Maximum	52	53
Počet	59	35

Přehled žadatelů z hlediska počtu dětí

forma žádosti o NRP	bezdětní	s dětmi	počet dětí			
			1	2	3	4
osvojení	31 52,5%	28 47,5%	16 27,1%	10 16,9%	2 3,4%	
pěstounská péče	12 34,3%	23 65,7%	9 25,7%	10 28,6%		4 11,4%
celkem	43 45,7%	51 54,3%	25 26,6%	20 21,3%	2 2,1%	4 4,3%

Přehled žadatelů z hlediska velikosti sídla

	Druh bydliště			Celkem
	velkoměsto	město	ves	
žadatelé o osvojení	20 33,9%	15 25,4%	24 40,7%	59 100,0%
žadatelé o pp	6 17,1%	8 22,9%	21 60,0%	35 100,0%
celkem	26 27,7%	23 24,5%	45 47,9%	94 100,0%

legenda: velkoměsto – nad 100 000 obyvatel
město – 2 000 až 100 000 obyvatel
ves – do 2 000 obyvatel

Přehled žadatelů z hlediska vzdělání

	vzdělání				celkem
	zš	sou	sš	vš	
žadatelé o osvojení	3 5,1%	4 6,8%	34 57,6%	18 30,5%	59 100,0%
žadatelé o pp	3 8,6%	1 2,9%	20 57,1%	11 31,4%	35 100,0%
	6	5	54	29	94

Přehled žadatelů z hlediska sourozeneckého pořadí v primární rodině

	osvojení	pěstounská péče
prvorození	26 44,07%	23 65,71%
druhorození	21 35,59%	8 22,86%
v pořadí	5 8,47%	3 8,57%
jedináčci	7 11,86%	1 2,86%
celkem	59 100%	35 100%

	osvojení		pěstounská péče	
	žena	muž	žena	muž
prvorození	14 46,67%	12 41,38%	13 65,00%	10 66,67%
druhorození	12 40,00%	9 31,03%	6 30,00%	2 13,33%
v pořadí	1 3,33%	4 13,79%	1 5,00%	2 13,33%
jedináčci	3 10,00%	4 13,79%	0 0,00%	1 6,67%
celkem	30 100,00%	29 100,00%	20 100,00%	15 100,00%

pozn.: samožadatelky: osvojení 1x druhorozená,
pěstounská péče 3x prvorozené a 2x druhorozené

Páry žádající o osvojení (celkový počet 29)

muži	ženy			
	A	B	C	D
prvorození – A	6 20,69	3 10,34	1	2
druhorození – B	3 10,34	5 17,24	0	1
v pořadí – C	3 10,34	1 3,45%	0	0
jedináčci – J	2 6,90%	2 6,90%	0	0

Páry žádající o pěstounskou péči (celkový počet 15)

muži	ženy			
	A	B	C	D
prvorození – A	6 40,00	4 26,67	0	0
druhození – B	1 6,67%	0	1	0
v pořadí – C	2 13,33	0	0	0
jedináčci – J	1 6,67%	0	0	0

Motivace

Část zjištění, ke kterým jsme při šetření došli se týká motivace žadatelů o NRP. K analýze motivace žadatelů, přesněji vědomých a zveřejněných obsahů, které žadatelé uvádějí při vyšetření o náhradní rodinnou péči, jsme použili dvě položky v Osobním dotazníku žadatele o osvojení nebo pěstounství, a to:

14 Co si myslíte, proč vlastně lidé chtějí děti?

15 Proč chcete dítě vy?

Tyto dvě položky popisují osobní představy žadatelů o rodičovské motivaci a to obecné a vlastní. V dotazníku jsou zařazeny za skupinu otázek týkajících se partnerského vztahu a předcházejí otázkám týkajícím se představ žadatelů o konkrétním dítěti.

Motivy zaměřené na potřeby žadatelů

Kategorii motivů zaměřených na uspokojení potřeb samotných žadatelů jsem dále pro položku o **obecném rodičovském motivu** členil do těchto tematických skupin: **zachování rodu, mateřství, radost, zábavu, společenský status, smysl života, odstranění samoty a zajištění ve stáří**. Pro položku zaměřenou na **vlastní motivaci žadatelů** se tematické skupiny nepatrně liší. Přibyly skupiny motivů: **obohacení partnerského vztahu** a skupina **rozšíření rodiny**.

Následující výčet stručně specifikuje typy odpovědí v jednotlivých skupinách:

Zachování rodu – „zachování sebe sama; pokračování sebe, rodu; možnost v pokračování mého života; získat dědice; předat někomu rodinný majetek...“

Mateřství – „biologická touha po dítěti...“

Smysl života – „je to smysl života; život bez dětí je prázdný; mít pro co a hlavně pro koho žít; je to životní poslání...“

Radost – „aby měli radost (rodiče); aby život byl radostnější; děti jsou radost; mít se s kým dělit o radost...“ Tematická skupina 'radost' je velice sporná pro zařazení do skupiny žadatelů, odpovědi byly též dvojího druhu, a to: aby rodiče měli radost nebo abychom se dělili o radost. Výrazně frekventovanější byl ovšem první úhel pohledu.

Společenský status – tento motiv se objevil zcela výjimečně a do jeho skupiny byla zařazená také odpověď: „prarodiče touží po vnoučeti“ Podobně jako zisk společenského statutu, chápu motiv společenského uspokojení prarodičů, pakliže je uveden jako motiv vlastní žádosti. (Tato odpověď se objevila pouze jednou – muž, žadatel o osvojení, dvě vlastní děti

Odstranění samoty - „abychom nebyli v bytě samotní; aby nebyli sami;

Zajištění ve stáří – „aby se o nás měl kdo postarat ve stáří...“

Tematické skupiny vyplývající z odpovědí pouze **u položky o vlastní motivaci** k osvojení nebo pěstounské péči se logicky více dotýkají reálné situace žadatelů. Chybí skupina týkající se dědictví. Přibyly dvě specifické skupiny odpovědí:

obohacení partnerského života – „vztah obohacený jiným směrem; děti zpestřují život; dítě oživí náš partnerský vztah, dítě nám schází naplno žít...“

rozšíření rodiny – „aby byla rodina úplná; získat pro dceru sourozence; větší rodina...“

Toto členění ukazuje, že některé motivy mohou být problematicky zařaditelné, protože z jejich verbální formulace nemusí být zcela zřejmé, zda jsou zařaditelné více z hlediska perspektivy potřeb žadatele či spíše dítěte, o které žádá.

Motivy zaměřené na potřeby dítěte

Následující tematické skupiny jsem zvolil podobně jako u výše uvedeného výčtu. V případě motivů naplňujících potřeby dětí byla situace poněkud jednodušší. Podle odpovědí žadatelů jsem zvolil toto členění: **předání zkušeností / výchova, láska, péče**. Podobně jako v předešlém případě přibyly při k analýze odpovědí na druhou položku další skupiny, a to: **nabídka pomoci /touha rozdělit se**.

Předání zkušeností / výchova – „mít možnost předat své zkušenosti; pomáhat rozvoji; podílet se na vývoji a sledovat ho...“

Láska – „mít komu dát lásku; potřeba předávat lásku; dát se sebe co nejvíce lásky...“

Péče – „mít o koho pečovat; zažívat s ním jeho neúspěchy; potřeba starat se o dítě, které nemá vlastní rodiče...“

Tematické skupiny týkající se pouze položky o vlastní motivaci k náhradní rodinné péči jsou opět osobnější a týkají se reálné situace žadatelů:

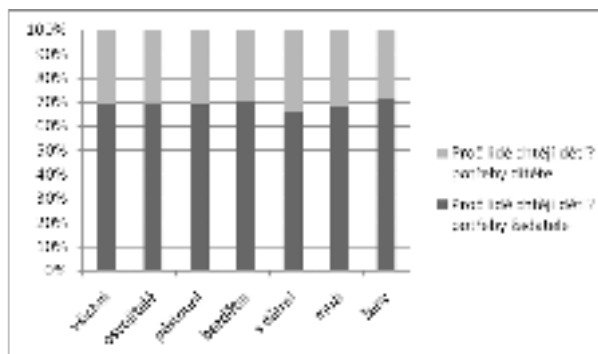
Nabídka pomoci – „dát cizímu dítěti domov; máme fyzické, ekonomické i citové kapacity pro výchovu dalšího dítěte; možnost někomu pomoci...“

Tuto poslední skupinu jsem sloučil ze tří původních, které jsem nazval nabídka pomoci, nabídka domova a nabídka vlastního nadbytku. Považuji tyto zařazené odpovědi za obsahově natolik příbuzné, že sloučení posloužilo ke zjednodušení.

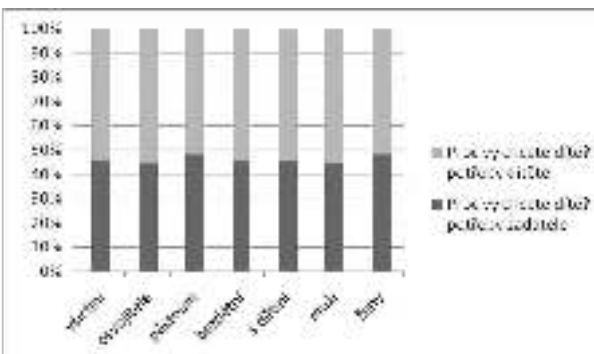
Obsahová analýza odpovědí jednotlivých skupin žadatelů

Žadatelé ve všech skupinách na otázku obecných rodičovských motivů uvádějí výrazně častěji motivy naplnění potřeb rodičů, ale v případě otázky na jejich vlastní motivaci, uvádějí rovnoměrný podíl motivů naplnění potřeb jejich a potřeb dětí.

Obecný rodičovský motiv – všichni žadatelé žadatelé*

Vlastní rodičovský motiv – všichni žadatelé

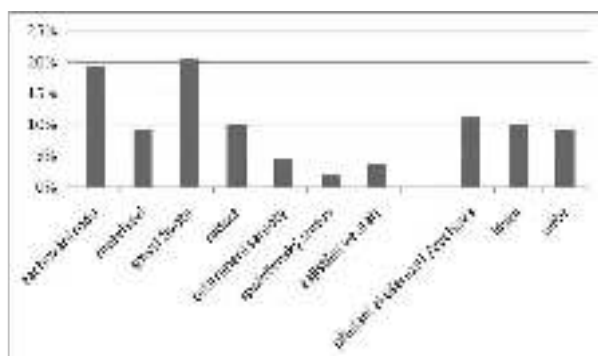

*Tyto grafy znázorňují zastoupení poměru odpovědí ve dvou základních typech motivů (potřeba dítěte/rodiče)

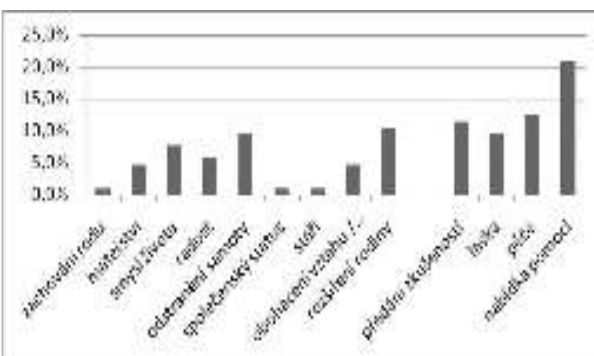
Základní struktura motivů v odpovědích žadatelů

Grafy ukazují, základní strukturu obecného rodičovského motivu u všech zkoumaných žadatelů. Zajímavá je především rovnováha v rozdělení motivů zaměřených na uspokojení potřeb dítěte.

Obecný rodičovský motiv – všichni žadatelé žadatelé

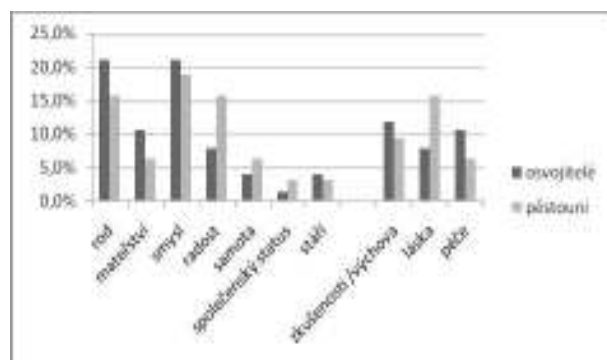
Vlastní rodičovský motiv – všichni žadatelé

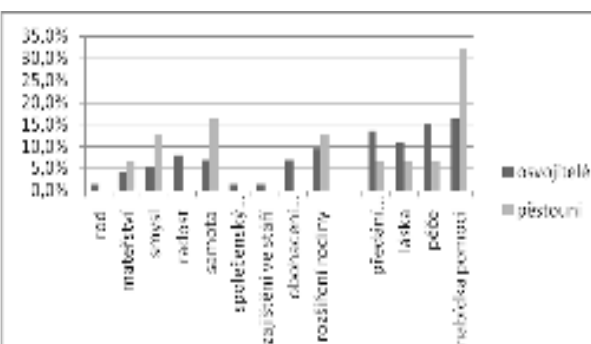
Charakteristika odpovědí jednotlivých skupin žadatelů podle formy žádosti o NRP

Žadatelé o osvojení pokrývají celé spektrum tematických skupin, výrazně častěji uvádějí motiv zachování rodu, mateřství a péče, naopak méně časté jsou u nich motivy radosti v životě a lásky. Žadatelé o pěstounství neuvodili ani jednu motivy z následujících skupin: zachování rodu, radost v životě, společenský status, zajištění ve stáří a obohacení partnerského vztahu. Žadatelé o pěstounskou péči uvádějí častěji motiv smyslu života, odstranění samoty a především nabídku pomoci, méně často motivy předání zkušeností, lásky a péče.

Obecný rodičovský motiv – forma NRP

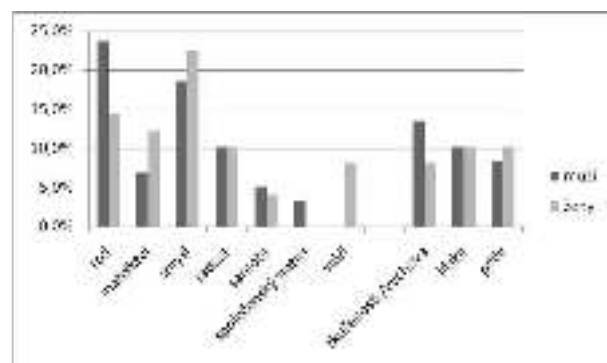
Vlastní rodičovský motiv – forma NRP

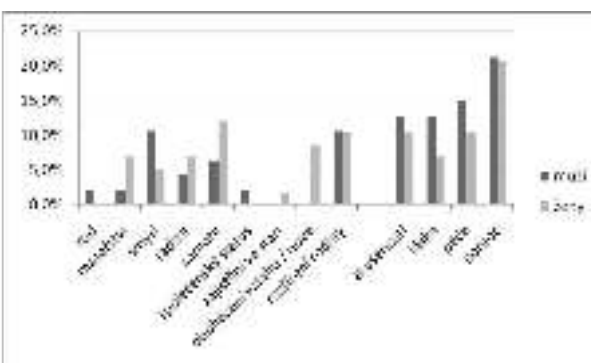
Rozdíly podle pohlaví

Ve skupině žen je častěji uvedený motiv mateřství, veškeré odpovědi týkající se zajištění ve stáří, naopak se u nich neobjevuje motiv nazvaný společenský status. Muži uváděli častěji než ženy motivy smysl života a lásku. Výhradně mužské odpovědi jsou motivy zachování rodu a společenský status. Naopak motivy zajištění ve stáří a obohacení vztahu jsou výhradně ženské.

Obecný rodičovský motiv – pohlaví

Vlastní rodičovský motiv – pohlaví

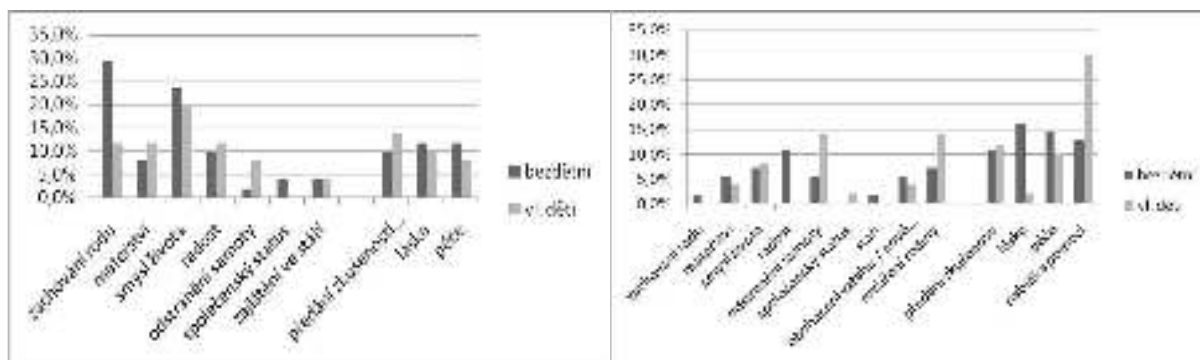

Srovnání podle bezdětnosti

Při tomto srovnání je zřejmé, že bezdětní žadatelé jmenují velmi často motiv zachování rodu, dále také motiv smyslu života, méně často jmenují motivy předání zkušenosti a radosti. U žadatelů s dětmi se objevuje výrazně motiv odstranění samoty. Oprávněnost požadavku členit žadatele na bezdětné a s vlastními dětmi mimo jiné potvrzuje výrazná převaha motivu nabídka pomoci u žadatelů, kteří již o nějaké dítě pečují.

Obecný rodičovský motiv – bezdětnost

Vlastní rodičovský motiv – bezdětnost

Závěr

Ačkoliv studium a analýza motivace nebyla primárním cílem celého šetření, podařila se pomocí textové analýzy položek v odpovědích žadatelů nalézt řada zajímavých informací o vzájemném porovnávání jednotlivých skupin mezi žadateli o NRP. Motivací k pěstounství či osvojení se okrajově zabývala také řada kvalitních výzkumů např. Irena Sobotková: Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost (2003), Jeroným Klimeš: Reakce na ambivalentní objekt (2002).

Důležité pro interpretaci těchto výsledků je úvaha nad situací, ve které žadatelé na dané otázky odpovídají. Tato data musíme tedy posuzovat s určitou rezervou, protože pro hlubší studium motivace bychom museli pracovat s žadateli za zcela jiných podmínek.

Konference „Dítě v systému náhradní rodinné péče“
20.11.2008
Sborník příspěvků

Zpracovalo: Sdružení pěstounských rodin
v rámci projektu „Společně pro rodinu“

Spolupráce: Mgr. Lenka Pospíšilová,
PhDr. Jeroným Klímeš, Ph.D.
Fotografie: Archiv DD Mikulov,
Mgr. Lenka Pospíšilová, Jan Voběrek

Brno, 2008

Realizováno v rámci projektu „Společně pro rodinu“.
Projekt je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska
v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu
prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

